

IUS MATRIMONIALE

Ze studiów nad kościelnym prawem małżeńskim

(pod redakcją ks. Wojciecha Góralskiego)

TOM V

LUBLIN 1994

Nihil obstat
Ks. dr Sławomir Nasiorowski

Imprimatur
Ks. Ireneusz Kaczorek
Wikariusz Generalny

Płock, 13.01.1994 r.
Nr 63/94

Redaktor techniczny
mgr Wiesław Kowalski

**PAOLO G. BIANCHI. INCAPACITAS ASSUMENDI
OBLIGATIONES ESSENTIALES MATRIMONII.
ANALISI DELLA GIURISPRUDENZA ROTALE,
PARTICOLARMENTE DEGLI ANNI 1970 - 1982.
PUBBLICAZIONI DEL PONTIFICIO SEMINARIO
LOMBARDO DI ROMA. MILANO 1992 SS. XI + 351.**

W serii publikacji Papieskiego Seminarium Lombardzkiego w Rzymie - "Series Romana", t. 3 - ukazała się praca stanowiąca tezę doktorską P. G. Bianchi, obronioną na Wydziale Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie w 1988 r. Jej autor jest od 1984 r. sędzią, a od 1988 r. wiceoficjałem Trybunału Regionalnego Lombardzkiego /z siedzibą w Mediolanie/ oraz wykładowcą prawa kanonicznego na Wydziale Teologii /dla Italii północnej/ w Wyższym Instytucie Nauk Teologicznych w Mediolanie. Ze słowa wstępnego /s. V-VI/, napisanego przez bpa A. Nikorę, przewodniczącego Delegacji Stolicy Apostolskiej w negocjacjach prowadzonych w 1984 r. z rządem włoskim w sprawie dóbr kościelnych w Italii, można się ponadto dowiedzieć, iż P. G. Bianchi był sekretarzem tejże Delegacji /pracującej w ramach Komisji Parytetowej po rewizji konkordatu włoskiego, dokonanej 18 II 1984 r./.

Temat podjęty przez autora - analiza orzecznictwa Roty Rzymskiej w przedmiocie niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z okresu bezpośrednio poprzedzającego promulgowanie przez papieża Jana Pawła II kodeksu prawa kanonicznego - związany jest z nowym tytułem nieważności małżeństwa, usankcjonowanym w kan. 1095, n. 3 tego zbioru. Tytuł ten został niejako wypracowany, właśnie w latach poprzedzających oraz towarzyszących posoborowej kodyfikacji prawa małżeńskiego, w drodze ewolucji judykatury rotalnej /szczególnie poprzez wyroki c. Anne, Lefebvre i Pompedda/, zmierzający do pełniejszego odczytania zasad prawa naturalnego. Ewolucję tę czytelnik ma możliwość poznać na podstawie wszystkich orzeczeń Roty Rzymskiej: tak publikowanych, jak i pozostających w archiwum tego trybunału. Prezentując w tej mierze kilkunastoletni dorobek wymienionej judykatury autor nawiązuje szeroko także do innych dyscyplin nauki, zwłaszcza do psychiatrii i psychologii, co dodaje dziełu znacznego waloru./.

Konstrukcja opracowania wznosi się na dwóch rozdziałach: 1/ "Istotne obowiązki małżeńskie"; 2/ "Z przyczyn natury psychicznej" /do takiego sformułowania, wziętego z kanonu, można mieć zastrzeżenia/. Niewątpliwie są to dwie istotne kwestie referowanego tytułu nieważności. Rozdział I posiada następującą systematykę: orzecznictwo rotalne /analiza wyroków: Anne, Serrano, Pompedda, Egan, Pinto, Stankiewicz, Di Felice oraz wnioski/; rewizja kpk z 1917 r. i nowa norma /kan. 1095, n. 3/; perspektywa antropologiczna

interdyscyplinarna /antropologia teologiczna i teologia małżeństwa/; perspektywa antropologiczna interdyscyplinarna /zdolność do zawarcia małżeństwa a nauki o człowieku/; perspektywa metodologiczna interdyscyplinarna; wnioski z rozdziału. Z kolei rozdział II składa się z następujących punktów: wstępne ustalenia; problemy otwarte; przyczyny natury psychicznej w orzecznictwie rotalnym /metoda pracy, nadwrażliwość seksualna, homoseksualizm, trawertyzm i transeksualizm, inne zaburzenia seksualne, zaburzenia osobowości/; wnioski z rozdziału.

Gdy chodzi o pierwszą kwestię /istotne obowiązki małżeńskie/, P. G. Bianchi uważa, iż orzecznictwo rotalne nie jest w tej dziedzinie jednoznaczne i wyczerpujące. Niejednoznaczność płynie tutaj przede wszystkim z różnej interpretacji waloru prawnego tekstów Soboru Watykańskiego II, a w konsekwencji z różnej oceny takich elementów, jak wspólnota całego życia oraz relacje międzypersonalne. Brak stanowiska wyczerpującego pochodzi z kolei z niewystarczającej refleksji nad wszystkimi konsekwencjami prawniczymi przyjętych przez poszczególne kierunki jurysprudencji koncepcji /ograniczenie się do wskazywania kryteriów negatywnych, uciekanie się do wyjaśnień nieprzekonujących do końca, oczekiwanie na dalsze pogłębienie zagadnienia przez doktrynę i jurydakurę/. Zdaniem autora, również doktryna kanonistyczna nie poczyniła wystarczających wysiłków idących w kierunku wskazania istotnych obowiązków małżeńskich. Tak np. K. Ludicke, w próbie uzyskania tego, co jest istotne dla małżeństwa ogranicza się do przyjęcia kryterium formalnego / skierowanie do zrodzenia i wychowania potomstwa, jedność, nierozzerwalność, sakramentalność/. W orzecznictwie Roty Rzymskiej można jednak dostrzec pewne kierunki jednoznaczne związane pozytywnie z poszukiwaniem kryteriów zdolności do zawarcia małżeństwa. Byłyby to następujące kryteria: płciowość ludzka, właściwie rozumiane "bonum prolis", "bonum coniugum", wspólnota życia, relacje międzypersonalne. W poznaniu istoty małżeństwa, a tym samym jego istotnych obowiązków autor zwraca uwagę na potrzebę sięgnięcia do dyscyplin teologicznych i filozoficznych oraz innych nauk traktujących o człowieku.

W kwestii drugiej /przyczyny natury psychicznej uniezdalniające podmiot do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich/ P. G. Bianchi koncentruje swoją uwagę na tym wątku orzecznictwa rotalnego, w którym próbuje się wskazać na przyczyny niezdolności, o której mowa. Najpierw więc czytelnik zapoznaje się ze zjawiskiem nadwrażliwości seksualnej /satyryzm, nimfomania/. Na kanwie tych patologii autor stawia pytanie dotyczące ich uleczalności. Inaczej mówiąc, chodzi tu o problem trwałości przyczyny powodującej "incapacitas". Autor informuje, iż audytorzy rotalni nie są tutaj jednomyślni: podczas gdy jedni wymagają owej nieuleczalności, dla innych istotne jest tylko to, czy niezdolność występowała w momencie zawierania umowy małżeńskiej, niezależnie od dalszej "historii" zaburzenia.

Omawiając homoseksualizm Bianchi zauważa, iż daje się zauważyć w orzecznictwie dwie tendencje: wiązania tej patologii z niezdolnością do wypełnienia obowiązku wierności małżeńskiej oraz z niezdolnością do podjęcia /heteroseksualnej/ wspólnoty życia /nierozzerwalnej i wyłącznej/. Interesujące są wywody autora na temat transeksualizmu. Wśród innych zaburzeń seksualnych omawia m.in. tzw. oziębłość seksualną kobiety, kazirodztwo, sadyzm i masochizm.

Znaczącym fragmentem pracy jest podrozdział poświęcony zaburzeniom osobowości /s. 224-226/. Na wstępie czytelnik spotyka się z podstawowymi danymi nauk psychiatrycznych i psychologicznych w przedmiocie owych zaburzeń,

następnie poznaje ich walor prawny. Z kolei analiza orzecznictwa rotalnego jest przeprowadzona najpierw pod kątem wyroków negatywnych, następnie zaś według rodzajów zaburzeń uznanych za przyczyny "incapacitatis" /zaburzenia paranoidalne, zaburzenia schizoidalne i schizotypiczne, neurastenia, osobowość psychopatyczna dysforyczno - impulsywna, zaburzenia pasywno - agresywne osobowości, schizofrenia, narcyzm/. Słusznie autor zauważa, że nie każde z wymienionych zaburzeń osobowości, podobnie jak zaburzeń w sferze psychoseksualnej, wywołuje automatycznie nieważność małżeństwa. Doniosłym momentem jest tutaj stopień danego zaburzenia.

Praca P. G. Bianchi stanowi pożyteczny przyczynek do studiów nad genezą kan. 1095, n. 3 oraz nad jego treścią normatywną. Została tu dokonana pogłębiona analiza orzecznictwa Roty Rzymskiej torującego niejako drogę Prawodawcy kościelnemu. Autor zebrał bogaty materiał w postaci wyroków rotalnych. Prezentując je nawiązał również szeroko do doktryny kanonistycznej oraz do psychiatrii i psychologii. Szkoda, iż obfite przypisy nie znalazły się pod tekstem wykładu, lecz na końcu obydwu rozdziałów.

Niewątpliwie to obszerne dzieło może stać się punktem wyjścia dla analogicznych badań nad jureprudencją rotalną po promulgowaniu w 1983 r.

Ks. Wojciech Góralski